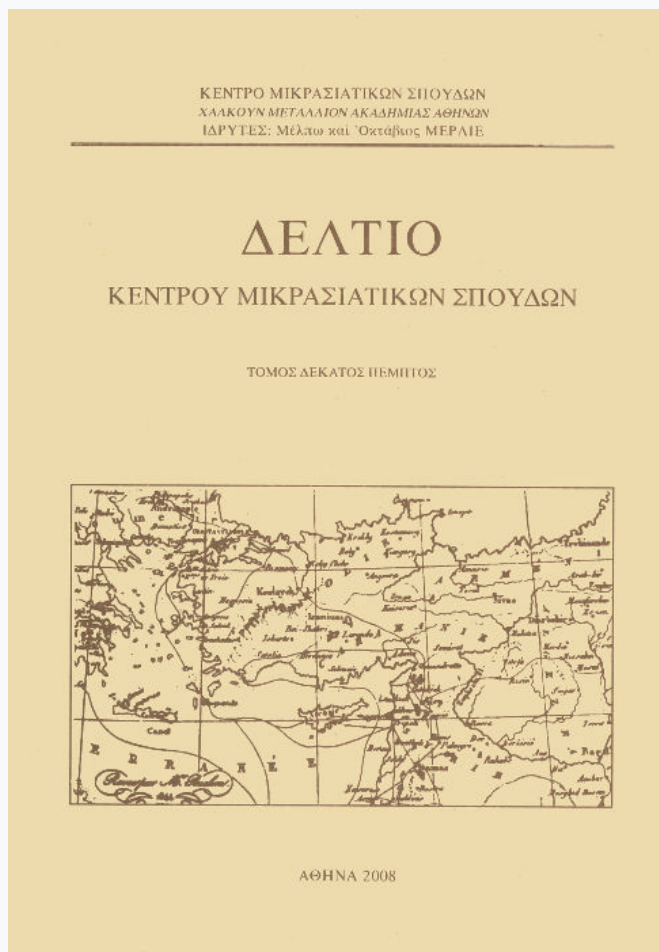

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 15 (2008)

Ερμόλαος Ανδρεάδης: (Κωνσταντινούπολη 1910-Αθήνα 2004)

Ηλέκτρα Ε. Ανδρεάδη

doi: [10.12681/deltiokms.269](https://doi.org/10.12681/deltiokms.269)

Copyright © 2015, Ηλέκτρα Ε. Ανδρεάδη

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ανδρεάδη Η. Ε. (2008). Ερμόλαος Ανδρεάδης: (Κωνσταντινούπολη 1910- Αθήνα 2004). *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 15, 439–455. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.269>

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΕΣ

ΕΡΜΟΛΑΟΣ ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ
(Κωνσταντινούπολη 1910 - Ἀθήνα 2004)

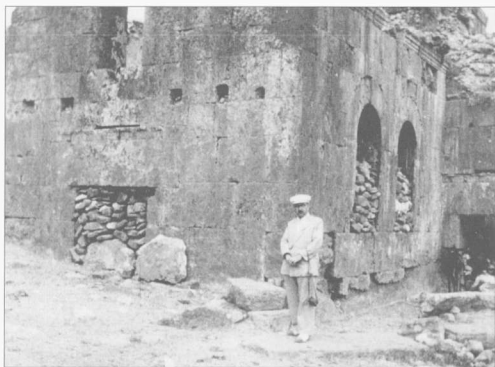
Ὁ Ἑρμόλαος Ἀνδρεάδης, ἀπὸ τοὺς παλαιότερους συνεργάτες τῆς Μέλπως Μερλιέ, ὑπηρέτησε στὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν ἀπὸ τὸ 1949 ὡς τὸ 1979. Εἶχε γεννηθεῖ τὸ 1910 στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου ἔζησε ὡς τὸ 1922, ὅποτε ἐγκαταστάθηκε μὲ τὴν οἰκογένειά του στὴν Ἀθήνα. Οἱ γονεῖς του εἶχαν ζήσει τὰ παιδικὰ τους χρόνια στὴν Καππαδοκία, ὁ πατέρας του στὴν Καρβάλη (Γκέλβερι, σημερινὸ Γκιουζέλ Οὐρ· ἐκεῖ εἶχε γεννηθεῖ τὸ 1685 ὁ γενάρχης

τῆς οἰκογένειας Ἀνδρέας) καὶ ἡ μητέρα του στὴ Νεάπολη (Νέβσεχιρ). Παρόλο ποὺ καὶ οἱ δύο αὐτὲς χριστιανικὲς κοινότητες ἦταν τουρκόφωνες καὶ τὰ ἑλληνικά ἀκούγονταν μόνο στὸ σχολεῖο καὶ στὴν ἐκκλησία, οἱ γονεῖς του μιλοῦσαν πολὺ στρωτὰ καὶ καθαρὰ ἑλληνικά. Ὁ πατέρας του Ἀχιλλέας συνεργαζόταν μὲ διάφορες ἐφημερίδες τῆς Κωνσταντινούπολης, συνήθως μὲ ψευδώνυμα λόγω τοῦ πατριωτικοῦ περιεχομένου τῶν γραφομένων του. Γνώριζε ἀρχαῖα ἑλληνικά καὶ λατινικά, καὶ μιλοῦσε καὶ ἔγραφε πολὺ καλὰ τὰ γαλλικά. Ἴσως σ' αὐτὸν ὀφείλεται καὶ ἡ στρωτὴ, ἀπέρρικτη, εὐχάριστη γλῶσσα ποὺ χρησιμοποιοῦσε γράφοντας ὁ Ἑρμόλαος τόσο στὰ ὁδοιπορικά του καὶ στὰ δελτία μετάβασης, ὅσο καὶ στὶς πολυάριθμες λογοτεχνικὲς μεταφράσεις του.

Ἐνα ἄλλο προσόν του, εἰδικὰ γιὰ τὴ συλλογὴ λαογραφικοῦ ὕλικου ἀπὸ Μικρασιάτες, ἦταν καὶ ἡ ἄριστη γνώση του τῆς τουρκικῆς γλῶσσας, χάρις στὴν ὁποία μποροῦσε νὰ ἔχει ἄμεση ἐπικοινωνία μὲ τοὺς τουρκόφωνους Μικρασιάτες πρόσφυγες ποὺ ζοῦσαν στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς Τούρκους στὶς ἀποστολές του στὴν Καππαδοκία (1951, 1952, 1959) καὶ στὸν Πόντο (1963).

Καπαδοκία, Γκέλβερι, 1959. Ἀντίρογλον μαχλεσί, ὁ μαχαλάς τῶν Ἀνδρεάδηδων.
Δεξιά, τὸ σπίτι ὅπου γεννήθηκε ὁ πατέρας τοῦ Ἐρμόλαου Ἀχιλλέας
(ἀρχεῖο Ἡλέκτρας Ἀνδρεάδη).

Ὁ Ἐρμόλαος Ἀνδρεάδης στὸ Σιβρίχισαρ, μπροστὰ στὴν ἐκκλησίᾳ
τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονα τὸν Ἰούλιο τοῦ 1951 (ἀρχεῖο Ἡλέκτρας Ἀνδρεάδη).

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΓΕΩΡΓΙΑΣ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΑΝΤΑΓΑΓΩΓΩΝ

ΕΚΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Τῆς Κοινότητος Καρπασίου τῆς Εκκλ. Ἐπαρχίας Καρπασίου

ΠΡΑΞΙΣ

Ἀριθ. πρωτ. Δηλώσεως 1084 Ἀριθ. πράξεως 160
Χρονολογία πρωτ. Δηλώσεως 28.9.27

Ὁνοματεπώνυμον δηλοῦντος Εὐρυόλιος
Τόπος καταγωγῆς του καὶ ἐπάγγελμα ὅπου ἔσκει αὐτοῦ Καρπασίου

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Καταβλήθη τὸ πᾶν τὸν ὅριστον χρόνον ἀποδοτικῶς ὡς καὶ ἐπὶ τῇ ἐκδόσει τῆς 1.1.160
Ὁρολογίας 109 1/4 καὶ 24.240.90
Συνολικῆς εἰς τὸν ὅριστον 136.240.90 εἰς τὸν ὅριστον εἰς ἀμετάκλητον διακοπῆς παρόντος 1909
Ἐν Ἀθήναις τῇ 28.5.1927
Ὑπογράφει Λεωνόπουλος

Τὸ ἔγγραφο τῆς Ἐκτιμητικῆς Ἐπιτροπῆς μετὰ τὸ ὁποῖο ἀναγνωρίζεται ὅτι ἡ ἀκίνητη περιουσία πού ἐγκατέλειψε ὁ Ἀχιλλεὺς Ἀνδρεάδης (πατέρας τοῦ Ἐυρυόλιου) στὴν Κωνσταντινουπόλιν ἀνέρχεται σὲ 4.500 χρυσὲς λίρες Τουρκίας (ἀρχεῖο Κ.Μ.Σ.).

Εν Παρατί σήμερον, τὴν 28^{ην} τοῦ μηνὸς
Ιανουαρίου τοῦ ἔτους 1925 ἢ κατὰ τὰ ἀρθρα 9 καὶ 10
 τοῦ ἀπὸ 13 Ἀπριλίου 1925 ψηφίσματος τῆς Δ' τῶν Ἑλλήνων Συν-
 λεύσεως «περὶ ἰδρύσεως Διοικητικῶν Ἐπιτροπῶν πρὸς ἐλεγχον τῶν δη-
 λώσεων ἐγκατελειφθεσῶν ἐν Του κία περιουσιῶν ὑπὸ ἀνταλλαξίμων
 ὁμογενῶν καὶ καταβολῆς ποσοστού» συσταθεῖσα ἐκτιμητικὴ Ἐπιτροπὴ
 τῆς Κοινότητος Καραϊσκάκη συγκειμένη ἐκ τοῦ Προέδρου
 αὐτῆς Γ. Καραϊσκάκη τῶν μελῶν Γ. Σοφάνης
Π. Καραϊσκάκη
 παρισταμένων καὶ τοῦ Γραμματέως Κ. Καραϊσκάκη

Συνελθοῦσα ἐν ταλ. γραμματεῖα ὁρισθέντος τόπου
 συνεδριάσεων, ἵνα ἐξακριβώσῃ καὶ ἐκτιμήσῃ τὴν παρὰ τοῦ ὡς ἂν
 δηλοῦντος παρισταμένου ἀπαγορεύσεως ἐνώπιον αὐτῆς
ἐκαρποποιουμένου ὑπὸ τοῦ παρισταμένου πληρεξουσίου καὶ ἀντικλήτου αὐτοῦ
Καραϊσκάκη ἐγκαταληφθεῖσαν
 τῆς Τουρκίας καὶ ἡτὴν καὶ ἀκίνητον
 περιουσίαν καὶ καθορίσῃ τὸ ἐλάχιστον ποσόν, τὸ ὅποιον οὗτος
 δικαιούται νὰ λάβῃ καὶ

28.9.25 Πληρεξούσα ὑπ' ὄψιν
 τὴν ἀπὸ 28.9.25 δήλωσιν τοῦ εἰρημένου, μετὰ τῶν
 προσηρημένων αὐτῇ ἢ προσαχθέντων ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἢ πληρεξουσίου
 ἐγγράφων κυριότητος _____

τὰς πληροφορίες, ὡς ἔλαβε παρὰ _____

καὶ στηριζομένη κυρτῶς εἰς τὰς προσωπικὰς γνώσεις καὶ τὴν ἀντίληψιν
 τῶν μελῶν τῆς

Σκεφθεῖσα

Ἐπειδὴ ἡ ἐξέτασις τῆς εἰρημένης δηλώσεως ἀνηκούσης εἰς ἀνταλ-
 λάξιμον δικαιούχον ὁμογενῆ, ὑπάγεται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς
 Ἐπιτροπῆς καὶ δέον νὰ γίνῃ τύποις δεκτὴ,

Ἐπειδὴ τὸ περιεχόμενον τῆς δηλώσεως, τὰ προσαχθέντα ἐγγραφα, αἱ

ληφθεῖσαι πληροφορίες, αἱ καταθέσεις τῶν μαρτύρων καὶ ἡ προσωπικὴ
γνώσις τῶν μελῶν τῆς, ἀκούοντας ἐμόρφωσαν τὴν πεποίθησιν παρὰ
τῇ Ἐπιτροπῇ ὅτι ἀνάνωτέρας καὶ ἐν τῇ δηλώσει φερόμενος δικαιούχος
ἡ Πατριὰ Ἱερωνύμου ἐγκατέλειπεν ἐν Τουρκίᾳ ἀκί-
νητον μὲν περιουσίαν ἀξίας τοῦλάχιστον λιρῶν χρυσῶν Τουρκικῶν
4.500, κινητὴν δὲ περιουσίαν ἀξίας λιρῶν χρυσῶν
Τουρκικῶν _____

Διὰ ταῦτα
ἀποφέν ^{ἐν μέν} τὴν ἀπὸ 25.9.21 δῆλωσιν τοῦ
Πατριᾶ Ἱερωνύμου δορίζει καὶ ἐκτιμᾷ
προσωρινῶς τὴν ἀξίαν τῆς παρ' αὐτοῦ ἐγκαταλειφθείσης ἀνω περι-
ουσίας, τῆς μὲν ἀκινήτου εἰς λίρας Τουρκίας χρυσᾶς Πατριὰ
Ἱερωνύμου 4.500
τῆς δὲ κινητῆς εἰς λίρας Τουρκίας χρυσᾶς _____

ἥτοι ἐν συνόλῳ εἰς λίρας Τουρκίας χρυσᾶς ἡ τοῦ
Πατριᾶ Ἱερωνύμου _____

Ὁ Πρόεδρος,
Πατριᾶ Ἱερωνύμου

Ὁ Γραμματεὺς
Τὰ μέλη
Πατριᾶ Ἱερωνύμου Σταυρῶν

Κληρονομικὰ ἢ συνδιοκτείας μερίδια _____

Τὴν δὴλωσιν αὐτὴν θὰ κάμουν ὅσοι ἔχουν ὑποβάλλει
ἐγκαλεῖρας δὴλωσιν ἀποζημιώσεως εἰς τὰς ὑπηρεσίας
ἀνταλλαγῆς, ὡς καὶ ἐκείνοι εἰς τοὺς ὁποίους, αἱ ἐκτι-
μητικαὶ ἐπιτροπαὶ ἐπεδίκασαν ποσὰ λόγῳ συγκλη-
ρονομίας ἢ συνδιοικησίας.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΗΛΩΣΙΣ

Ὁνοματεπώνυμον τοῦ δηλοῦντος (ἐπογράφῃ) Ἐφραίμης Ἀγγελὸς τοῦ Ἐφραίμου

Τόπος καταγωγῆς: πόλις ἢ χωρίον Καρβέλι τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἐπαρχίας Ἰωαννίνων

Ποῦ κατοικεῖ σήμερον μονίμως ἐ δηλόν, πόλις
χωρίον, συνοικία ἀκριβὲς διεύθυνσις, δόξ, ἀριθ-
μός, τετραγώνων συνοικισμοῦ κλπ. Ἀρσένιον
οἰκία Ἰωαννίνα

Ὁ ὑπογεγραμμένος δηλῶ ὑπευθύνως καὶ ἐν γνῶσει τῶν συνεπειῶν τοῦ Νόμου περὶ ψευδοῦς δηλώσεως, ἐπὶ ἀπὸ τρι-
μήνου διαμένει μονίμως ἐν Ἀρσένιον τοῦ Νομοῦ ἢ Ὑπομαχίας Ἰ. Μανθουλάς
καὶ ἐπὶ ἐν εἶμαι σήμερον ὁπωσδήποτε ἐγκατεστημένος ἀγροτικῆς τῶσον ἐγώ, ὅσον καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς οἰκογενείας μου
(σύζυγος—ἀνήλικα τέκνα).

Ἐν Ἀρσένιον τῇ 3 Δεκεμβρίου 1926

(ἐπογράφῃ)

(διὰ τοὺς ἀγραμμάτους δύο μάρτυρας)

Δ. Δ. Δοξαράκης

ΒΕΒΑΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ Η ΤΟΥ ΕΠΟΠΤΟΥ ΤΟΥ ΣΥΜΜΟΥ

Ὁ ὑπογεγραμμένος Ἐφραίμης τοῦ Ἐφραίμου ἀστυνομικοῦ τμήματος ἢ σταθμοῦ Ἰωαννίνων (2)

ἢ ΕΠΟΠΤΗΣ υπάλληλος τῆς Ε. Α. Π. ἢ Ὑπομαχίας Προνοίας βεβαίω ἐπὶ ἐ δηλόν πρόσφυγ Ἰωάννης καὶ Ἰωάννης
ἀπὸ τριμήνου καὶ ἐνταῦθα διαμένει μονίμως εἰς Ἀρσένιον Ἰωαννίνων

Ἐν Ἀρσένιον τῇ 3 Δεκεμβρίου 1926

Τ. Σ. (ἐπογράφῃ)

Ἐφραίμης
Δοξαράκης

ΒΕΒΑΙΩΣΙΣ ΕΠΟΙΚΙΣΤΙΚΗΣ ΑΡΧΗΣ

Βεβαιώμεν ὑπευθύνως ἐπὶ ὅς ὡς ἀνωτέρω δηλόν πρόσφυγ καὶ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας του ἐν εἶμαι ὁπωσδήποτε ἀπο-
κατεστημένοι ἀγροτικῆς ἐν τῇ καὶ ἡμεῖς ἐποικιστικῇ περιφερείᾳ, συμφέρωνται ταῖς κάτωθι ἐδηγείαις.

Ἐν Ἀρσένιον τῇ 3 Δεκεμβρίου 1926

Ὁ Διευθυντὴς ἢ Προϊστάμενος τοῦ Ἐποικιστικοῦ Γραφείου

Τ. Σ. (ἐπογράφῃ)

ΠΡΟΣΟΧΗ. Διαβάστω τὰς ἐδηγείας.

1. Τὴν δὴλωσιν αὐτὴν ἔμας συμπληρωθῇ καὶ ἐπικυρωθῇ διὰ τὴν καταθέσιν ἡμέρας 6 ἀνδιαφερόμενος εἰς τὸ πληροῦστερον
Γραφεῖον Ἀνταλλαγῆς ἢ ἐν δὲν ὑπάρχῃ τούτων εἰς τὴν ὑποδιεύουσαν ἢ τὴν Ἀστυνομικὴν Ἀρχὴν.
2. Οἱ πρόσφυγες δικαιοῦσι οἱ ὅποιοι κατοικοῦν μονίμως εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸν Παιδαρεὶ καὶ Πρόστυα εἰς τὴν Θεσσαλον.

Ὑπευθύνῃ δηλώσῃ τοῦ Ἀχιλλέου Ἀνδρεάδου (πατέρα τοῦ Ἐρμούλου) ποῦ συνόδευε
τὴν «Δήλωσιν ἀποζημιώσεως» του πρὸς τὴς ὑπηρεσίας Ἀνταλλαγῆς (ἀρχεῖο Κ.Μ.Σ.).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΟΠΟΙΑΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΠΑΝΤΗΣΗΝ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ Ο ΠΡΟΣΩΠΟΣ

Πόσας δηλώσεις εγκαταληφθείσας περιουσίας
έχετε υποβάλει ἐν Ἑλλάδι εἰς τὰς ὑπηρεσίας
τῆς ἀνταλλαγῆς καὶ ποιοὶ εἶναι οἱ ἀριθμοὶ τοῦ
πρωτοκόλλου αὐτῶν.

Μία ἐν ἄρ. Πρωτοκόλλου 10.687

Τόπος εγκαταληφθείσας περιουσίας διὰ τὴν ἐπι-
αν ἔχετε υποβάλει χωριστὴν δήλωσιν.

Καταλειπούσης

Ἀπὸ ποῶν ὑποκατάστημα τῆς Ἑθνικῆς Τρε-
πίζης θέλατε νὰ πληρωθῆτε;

Ἐθνικὴ Τράπεζα Ἑλλάδος

ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΙΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΩΣ

βλ. ὑπόμνημα Κρητικῶν

Ἀριθ. πράξεως Πρωτοδικείου Ἐπιτροπῆς 160 Ἀριθ. πράξεως Δευτεροδικείου Ἐπιτροπῆς

Ἐπιδικασθὲν πρὸς

Πληρωτὸν πρὸς

Ὀλογράφως

Ἀριθμητικῶς

Ὀλογράφως

Ἀριθμητικῶς

Πρωτοδικεύτως

Πρωτοδικεύτως

Δευτεροδικεύτως

Δευτεροδικεύτως

ΕΓΓΡΑΦΗ

Ἐν _____ τοῦ 1926

Ὁ Διευθυντὴς Ἀνταλλαγῆς

πόλεως (πόλεως), Πάτρας, Κόρινθος, Ἄργος, Σπάρτην, Γόρτιον, Τρίπολιν, Σόρον, Κέρκυραν, Κεραλήναιον, Ζάκυνθον καὶ
ἐν γένει εἰς κάθε πεποιθὲν ὅπου δὲν ἐνεργήσῃ ἀγροτικὴ εγκατάστασις προσφύγων ἀπὸ τὴν ὑπερσείαν τοῦ Ἐπικιομοῦ ἢ
τὴν Ἐπιτροπὴν Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων, θὰ ζυγίσουν τὴν βεβαίωσιν ΜΟΝΟΝ τῆς Ἀστυνομικῆς Ἀρχῆς ἢ τοῦ
Ἐπὶ τοῦ Συνακτιρίου.

Ὅσοι οἱ λοιποὶ καὶ ὅσοι οἱ κατοικοῦντες τὴν Μακεδονίαν (πλὴν πόλεως Θεσ/ονίκης) Θράκην, Λέσβον, Δῖον, Ἰόνον,
Χίον, Κρήτην, Θεσσαλίαν, Πρέβεζαν κλπ. θὰ πέρουν τὴν βεβαίωσιν τοῦ Γραφείου Ἐπικιομοῦ.

3. Ἀγροτικὴς εγκατεστημένοι εἶναι: δοὶ καλλιεργοὶ, ἐπὶ γαιῶν δοθεισῶν ἔτε ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως
ἔτε ὑπὸ τοῦ Κράτους, ἢ ἐπὶ ἀγροῦ, ἢ ἀμπελοῦ, ἢ ἐλαιῶνος, ἢ λαχανοκῆπου ἢ κήρυτον ἐλαιοκνημάτων ἢ ἀμπελοκῆπων
καὶ ἐν γένει φυτῶν ὡς π. χ. ἐν Λέσβῳ ὡς καὶ οἱ λαθόντες βοσκὴν μετὰ ἀριθμοῦ ζώων.

4. Δὲν θεωροῦνται ἀγροτικὴς εγκατεστημένοι: δοὶ ἀπλῶς ἐστῆλησαν εἰς ἐκεῖ κτῆμα χωρὶς ζώων καὶ ἡμπορεύσαν νὰ καλ-
λιεργήσουν δι' οὐδὲν ὅπου λένον.

5. Θεωροῦνται ἀγροτικὴς εγκατεστημένοι καὶ συναπὸς δὲν θὰ κάμουν τὴν παροῦσαν δήλωσιν δοὶ διαμένοντες εἰς πόλιν
ἢ χωρίον καὶ ἀποκόντες ἀποκλῶν ἐπάγγελμα π.χ. ράβδης κλπ. ἔχον παρὰ συγγένους καὶ ἀγροτικὴν κληρὸν ἔστω καὶ
μετωπόμενον.

6. Προσέχετε νὰ δηλώσετε ὡς τόπον καταγωγῆς τὸ χωρίον, ἢ πόλιν ὅπου ἐγγράφατε διὰ κατάγειν εἰς τὴν δήλωσιν ἀπο-
ζημιώσεως. Ἐπίσης νὰ γράψετε καὶ τὰ ἐνομήματα μετὰ τὰ ὅποια ἔχετε κόμει τὴν πρώτῃν δήλωσιν ἀποζημιώσεως.

7. Θεωροῦνται ὡς ἀστικὴς εγκατασταθέντες οἱ δοῦναι πιστοποιητικὸν τοῦ τίως Κτηματοῦ Γραφείου Θεσ/ονίκης
ἀγοράσαντες οἰκίαν τῆς κατῆρας ζώνης καὶ συνεπὲς οὗτοι δὲν θὰ λάβουν προκαταβολὴν οὐτε θὰ κάμουν δήλωσιν.

Τὸ μεγάλο του ὅμως χάρισμα ἦταν ὁ ἐνθουσιασμός του καὶ ἡ πίστη του στὴ δουλειά του, καθὼς καὶ ἡ ἀμεσότητα καὶ ἡ φιλικότητα μὲ τὴν ὁποία προσέγγιζε τοὺς πληροφορητές. Κέρδιζε ἀμέσως τὴν ἐμπιστοσύνη τους μὲ τὴ γλυκύτητα καὶ τὴν ἡρεμία του, τὴν κατανόηση γιὰ τὶς δύσκολες συνθήκες καὶ τοὺς καημοὺς τῆς προσφυγιάς. Πλησίαζε ὁλόκληρη τὴν οἰκογένεια καὶ ἀφουγκραζόταν τὰ βάσανα καὶ τὰ παράπονά τους, ἐνῶ οἱ τσέπες του ἦταν πάντα γεμάτες ἀπὸ καραμέλες καὶ σοκολάτες γιὰ τὰ παιδάκια. Κατόρθωνε ἔτσι νὰ ἀποκομίζει θησαυροὺς πληροφοριῶν γιὰ τὶς παραδόσεις καὶ τὶς δοξασίες τῶν προγόνων τους. Ἀλλὰ καὶ κοινοτικά ἔγγραφα, σφραγίδες καὶ ἄλλα κειμήλια τῶν κοινοτήτων κατάφερνε νὰ τοῦ ἐμπιστευοῦνται γιὰ λογαριασμό τοῦ Κ.Μ.Σ. Γράφει σχετικὰ ἡ Ματούλα Ρίζου-Κουρουπού στὸ ἀφιέρωμα στὸ Κέντρο τοῦ περιοδικοῦ *Ἑπτὰ Ἡμέρες* τῆς ἐφημερίδας *Ἡ Καθημερινή*, 2 Ἰουνίου 2002, σ. 12: «Πρωτεργάτης ὁ Ἑρμόλαος Ἀνδρεάδης ποὺ ἦταν ἱκανότατος στὸ νὰ ξετρυπώνει μπαούλα καὶ νὰ ἀνακαλύπτει ἔγγραφα, φερμάνια, φωτογραφίες. Φαίνεται εἶχε ἓνα ἰδιαίτερο χάρισμα νὰ τοὺς ἐξηγεῖ μὲ ἀπλὰ λόγια τί σημαίνουν αὐτὰ τὰ ἔγγραφα γιὰ τὴν Ἱστορίαν».

Στὸ Ἀρχεῖο τοῦ Κ.Μ.Σ. βρίσκονται ὅλα αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα ἀλλὰ καὶ τὰ περιγραφικότερα ὁδοιπορικά του (ποὺ θὰ ἄξιζε νὰ δημοσιευτοῦν αὐτοτελῶς), τὰ λεπτομερῆ, ἀποκαλυπτικά γιὰ τὴ ζωὴ τῶν προσφύγων, δελτία μετάβασης, καθὼς καὶ τὰ λαογραφικὰ στοιχεῖα ποὺ συνέλεγε στὶς πολυάριθμες ἀποστολές του, τόσο στὶς διάφορες προσφυγικὲς συνοικίες τῆς Ἀθήνας καὶ τοῦ Πειραιᾶ (Καισαριανή, Κοκκινιά, Ν. Ἰωνία, Ν. Χαλκηδόνα, Ν. Σμύρνη, Ταμπουρία, Μπραχάμι, Δουργούτι, Ν. Φιλαδέλφεια, Ν. Ἑλβετία, Βύρωνα κ.ἄ.), ὅσο καὶ στὶς διασκορπισμένες σ' ὁλόκληρη τὴν Ἑλλάδα προσφυγικὲς κοινότητες (Μακεδονία, Θράκη, Θεσσαλία, Ἠπείρο, Πελοπόννησο, Εὐβοία, νησιά τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου)¹.

Τὸ ὕλικό αὐτὸ συμπληρῶνουν οἱ καλλιτεχνικὲς, ἐκφραστικὲς φωτογραφίες του, ποὺ ἀποκαλύπτουν, ἐκτός ἀπὸ τὸ ταλέντο του, καὶ τὴν ἀνθρωπινὴ

1. Στὸ σύνολο τοῦ Ὑλικοῦ Προφορικῆς Παράδοσης τοῦ Ἀρχείου τοῦ Κ.Μ.Σ. ἡ συμβολὴ τοῦ Ἑρμόλαου Ἀνδρεάδη συνίσταται σὲ 11.124 σελίδες: *Ὁ τελευταῖος Ἑλληνισμὸς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἐκθεση τοῦ ἔργου τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν 1930-1973*, Ὁργάνωση, συγγραφή τοῦ Καταλόγου: Octave Merlier, Ἀθήνα 1974, σ. 104 (Βιθυνία) 1.210 σελίδες, σ. 113 (Μυσία) 923 σελίδες, σ. 118 (Αἰολίδα) 229 σελίδες, σ. 124 (Ἰωνία) 298 σελίδες, σ. 131 (Λυδία) 862 σελίδες, σ. 142 (Παμφυλία) 351 σελίδες, σ. 145 (Κιλικία) 38 σελίδες, σ. 148 (Πισιδία) 573 σελίδες, σ. 150 (Φρυγία) 678 σελίδες, σ. 157 (Λυκαονία) 493 σελίδες, σ. 198 (Παφλαγονία) 175 σελίδες, σ. 203 (Πόντος) 5.294 σελίδες.

Ὁ Ἑρμόλαος Ἀνδρεάδης στό Πλατὺ μέ Φαρασιώτες πληροφορητές, Ἀπρίλης 1957
(ἀρχεῖο Ἡλέκτρας Ἀνδρεάδη).

ζεστασιά μέ τήν ὁποία ἀντιμετώπιζε τή δουλειά του καί ἀποτυπώνουν ἕναν ὁλόκληρο κόσμο σέ μιὰ μοναδική στιγμή τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας².

Ἀπό τὸ 1949 ὁ Ἑρμόλαος Ἀνδρεάδης γίνεται τακτικὸς συνεργάτης τοῦ Κ.Μ.Σ. Τὸ Κέντρο τότε στεγάζεται στό Γαλλικὸ Ἰνστιτοῦτο καί ἐπιχορη-

2. Στὴν Ἑκθεση τοῦ Κ.Μ.Σ. (στό ἴδιο, σποραδικὰ) ἐκτέθηκαν περίπου 110 φωτογραφίες τοῦ Ἑρμόλαου Ἀνδρεάδη. Ἐνα μικρὸ δείγμα τῶν φωτογραφιῶν του δημοσιεύθηκε πρόσφατα στὴν ἔκδοση τοῦ Κ.Μ.Σ. καί τῆς ἐφημ. *Τὰ Νέα, Γιώργος Σεφέρης. Τρεῖς μέρες στὰ μοναστήρια τῆς Καππαδοκίας*. Στὶς φωτογραφίες αὐτές μπορεῖ νὰ διακρίνει κανεῖς τὴν ἀγάπη του καί τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τοὺς ἀπλοὺς ἀνθρώπους στὶς καθημερινές τους ἀσχολίες (Χαλκωματάδικα τῆς Καισάρειας 1959, Παλαιοβιβλιοπώλης στὴν Καισάρεια 1959, Διάβαση τοῦ ποταμοῦ Ἄλυ 1963, Ὑφάντρες χαλιῶν καί Τοῦρκοι ἀγγειοπλάστες στό Ἀβανὸς 1953, Ἡ ἀγορὰ τῆς Καισάρειας 1959). Ἡ συμβολή του στὴν Ἑκθεση αὐτὴ δὲν περιορίστηκε μόνον στὴν παρουσίαση τῶν φωτογραφιῶν του (ποὺ ἀποτελοῦσαν ἄλλωστε μικρὸ μέρος ἀπὸ τὸ σύνολο ποὺ κατέθεσε στὴ φωτογραφοθήκη τοῦ Κ.Μ.Σ.), ἀλλὰ συνεργάστηκε καί στὴν ἀναλυτικὴ παρουσίαση τῆς ἐργασίας ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὸ

Ἀποστολή στο Πλατύ, Ἀπρίλης 1956 (ἀρχεῖο Ἡλέκτρας Ἀνδρεάδης).

γεῖται ἀπὸ τὴ γαλλικὴ κυβέρνησι. Ἐπειδὴ τὰ οἰκονομικὰ μέσα εἶναι πενιχρά, ὁ Ἀνδρεάδης ἐργάζεται τὸ πρωὶ ὡς λογιστὴς στὸ Annexe Centrale τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου στὴν ὁδὸ Σίνα, ἐνῶ τὰ ἀπογεύματα καὶ πολλὲς Κυριακὲς (ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὶς ἡμερομηνίες στὰ δελτία μετάβασης) τὰ ἀφιερώνει στὴ δουλειά τοῦ Κέντρου. Στὴν ὁδὸ Σίνα, στὸ σπῆτι τῶν Μερλιέ, γίνονται τακτικὰ τὰ περίφημα «φροντιστήρια», πολλὲς φορὲς ἀνοικτά, ὅπου συμμετέχουν γλωσσολόγοι, ἱστορικοὶ, καλλιτέχνες, ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων, ὅπως ὁ Σαφέρης, ὁ Μυριβήλης κ.ἄ.

Ὁ Ἑρμόλαος Ἀνδρεάδης, πού σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ ἦταν ἐνθουσιώδης ἰδεολόγος, πιστεῦει μὲ ὅλη του τὴν ψυχὴ στὸ ἔργο του. Ἡ δουλειά του ταυτίζεται μὲ τὴν ὑπαρξή του, δὲν τὴν ξεχνάει ποτὲ ὅπου κι ἂν βρῆσκαται. Ἀναζητεῖ συνεχῶς μέσα ἀπὸ γνωριμίες καινούριους πληροφορητές.

Κέντρο στὶς 16 Ἐπαρχίες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας: «Τὶ συντελέστηκε ἀπὸ τὸ Κ.Μ.Σ.», στὸ ἴδιο, σσ. 50 (γενικά), 96 (Βιθυνία I), 110 (Μυσία I), 129 (Λυδία I), 147 (Πισιδία), 149 (Φρυγία I), 155 (Λυκαονία I), 215 καὶ σ. 109 (ἐπιμέλεια σελίδων προφορικῆς παράδοσης σχετικῶν μὲ μιὰ ἱστορικὴ συνέχεια).

Ζωγράφου Χαλκιδικής, Άνδαβιάλ, 1959 (άρχειο Ήλέκτρας Άνδρεάδη).

Σε όδοιπορικό του καλοκαιριού του 1951 από την Καππαδοκία μιλάει για την εύλογημένη εκείνη ώρα της πρώτης επαφής με το Κ.Μ.Σ., ενώ είναι χαρακτηριστικός ο τρόπος με τον οποίο εκφράζεται στο ίδιο κείμενο για τη Μικρασία:

Σκεφτόμουνα πόσος μόχτος και πόσο αίμα απ' την καρδιά μας χρειάζεται ακόμα για να δώσουμε ζωή στο παγωμένο κορμί της, να κάνουμε να ξαναξεστάνει το χνώτο της, να ξαναχτυπήσει ή σταματημένη καρδιά της, να καταφέρουμε να ξανακουστεί ή βουβωμένη λαλιά της. (15.18.)

Τα όδοιπορικά των ταξιδιών (άποστολων) του, καθώς και τα δελτία μετάβασης (στα περίχωρα της Αθήνας και του Πειραιά) είναι πραγματικά λογοτεχνικά κείμενα. Περιγράφει με ζωντάνια τα τοπία, τις καλύβες, τους ανθρώπους, τους διαλόγους, τα συναισθήματα, τόσο τα δικά του όσο και των άλλων.

Καθισμένη σταυροπόδι στο σειδήρι της παράγκας της μιὰ ρυτιδωμένη γριούλα χτένιζε ἕνα χαριτωμένο δεκάχρονο, ξανθὸ μὲ κοτσίδες γαλαζομάτικο κοριτσάκι. (Κοκκινιά, ΔΜ 2/13.7.)

Παρέχει πάσης φύσεως πληροφορίες πὺν θὰ μπορούσαν νὰ ἀξιοποιηθοῦν μὲ διάφορους τρόπους: γιὰ τὰ ἐπαγγέλματα τῶν προσφύγων, τὰ σπίτια τους, τὴν ὀμιλία τους, τὶς ἀσχολίες τους.

Τὴ βρῆκα στὸ σπίτι τῆς παντρεμένης κόρης της, πὺν εἶναι δίπλα στὸ δικό της. Καθόταν ἐκεῖ σκυφτὴ καὶ κουλουριασμένη καὶ προσπαθοῦσε νὰ βοηθήσει τὴν κόρη της πὺν ὕφαινε πάνω στὸν ἀργαλειὸ μιὰ κουρελού. (Καϊσαριανή, 13/2/52, ΚΠ 25.)

Συναντάει τοὺς πληροφορητὲς πότε σὲ καφενεῖα, μπακάλικο, μανάβικο, καρβουνάδικο, παστουματζίδικο, πότε σὲ φτωχικὲς καλύβες.

Στὴ μονοκάμαρη παραγκούλα της στεγαζόταν μιὰ καινούργια ὕπαρξι: πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες ἢ νύφη της εἶχε γεννήσει ἕνα ἀγοράκι... καὶ βολεντήκαμε στὸ στενὸ χωρὸ πὺν χρησιμοποιεῖται γιὰ κουζίνα. Ἐκεῖ ἢ Κελκί, ἢ Ἀπλοϊκὴ γυναικούλα τῶν Κενατάλων, μοῦ ἀφηγήθηκε μὲ τὸν δικό της τρόπο τὴν ᾠδο τοῦ χωριοῦ της. (Καϊσαριανή, 16/2/54, ΚΠ 25.)

Ἄπ' ἐκεῖ πῆγα στὴν πληροφορήτρια ... Τὴ βρῆκα κλεισμένη στὸ μοναδικὸ δωμάτιό της, τὸ κατασκότεινο, νὰ κάθεται κατάχαμα σταυροπόδι, προσπαθώντας νὰ ξεσταθεῖ στὸ μισοσβησμένο μαγκαλάκι της ... Θέλεις, μοῦ λέει, νὰ γράψεις; Κάτσε μιὰ στιγμή ν' ἀνάψω τὴ λάμπα. Ἀναψε τὴ μικρὴ λάμπα τοῦ πετρελαίου καὶ φωτίστηκε ἡ γύμνια τῆς φτωχικῆς κάμαρας. (Πλάκα, 27/1/53, ΔΜ 2/13.7.)

Οἱ καιροὶ εἶναι δύσκολοι καὶ ἀντιμετωπίζει, ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ τὴ δυσπιστία τῶν πληροφορητῶν. Τὸν ρωτᾷ ἕνας πληροφορητὴς στὸ Μπραχάμι:

Μήπως εἶσαι, μοῦ λέει, μυστικός ἀστινομικός; Εἶμαι καθαρὸς! (30/12/55, ΚΠ 25),

ἐνῶ μιὰ πληροφορήτρια στὴν Κοκκινιά τὸν περνáει γιὰ προτεστάντη προπαγανδιστή. (ΔΜ 2/13.7.)

Πρέπει μὲ κάθε τρόπο νὰ ἀποκτήσει τὴν ἐμπιστοσύνη τους:

Δελτίον ταυτότητος συνεργάτου τοῦ Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν
(ἀρχεῖο Ἡλέτρας Ἀνδρεάδῃ).

*Προτοῦ ἀρχίσω τῇ δουλειᾷ προσπάθησα νὰ δημιουργήσω ἀτμόσφαι-
ρα. Κουβέντιασα μαζί τους γιὰ τὶς πατρίδες τους, γιὰ τὴν Καππαδο-
κία, γιὰ τὸ ταξίδι μου στὴ Μικρασία. (Εὐγένεια, Κυριακὴ 13/7/53,
ΔΜ 2/13.7.)*

Λειτουργεῖ καὶ ὡς σύνδεσμος τῶν προσφύγων μὲ τὶς πατρίδες τους.
Ὑπόσχεται στὴν κ. Σοφία ἀπὸ τὰ Κενάταλα νὰ τῆς πάει τὴν ἐπόμενη φορὰ
φωτογραφίες τοῦ χωριοῦ τῆς ἀπὸ τὸ πρόσφατο ταξίδι του. (Καίσαριανή,
Κυριακὴ 11/11/51, ΚΠ 25.)

Στὶς ἀποστολές του ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ στὰ ταξίδια του στὴν Καππαδο-
κία οἱ συνθήκες εἶναι δύσκολες. Οἱ μετακινήσεις του γίνονται μὲ καράβια,
τρένα, λεωφορεῖα, φορηγὰ, ἄλογα, μουλάρια καὶ πεζοπορίες ἀρετῶν
ὥρων. Ὅταν νυχτώνει, ἀναγκάζεται νὰ διανυκτερεῖ ὅπου βρῆσκειται:

*Ἦλθε ἡ ὥρα τοῦ ὕπνου. Μᾶς εἶπαν ὅτι θὰ ἦταν προτιμότερο νὰ κοι-
μόμαστε ἐκεῖ “ἐπὶ τόπον” πάνω στὸ “ντάμ” [δῶμα] γιατί κάτω εἶχε
ψύλλους στὰ δωμάτια ... (Στὸ Περίστρεμμα.), 15.18.)*

ΚΕΝΤΡΟ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΛΠΩΣ ΜΕΡΛΙΕ

ΑΘΗΝΑ 16. 4. 56 Δευτέρα

29-31, ΟΔΟΣ ΣΙΝΑ

Πολὺ ἀγαπητὲ κύριε Ἀνδρεάδῃ μας,

Ὅσο καλὸς καὶ ξεκουραστικός εἴστε ἀπὸ κοντά, εἴστε καὶ ἀπὸ μακριά. Τὰ γράμματά σας μᾶς ἔδωσαν πολλὴ χαρὰ καὶ ἐπὶ πλέον θαυμάσαμε τὸν τρόπο πού ὀργανώνεστε καὶ δουλεύετε. Εὐγε σας.

Τώρα θὰ φτάσουν οἱ συνεργάτες, 14, γιὰ τὸ μικρὸ μας φροντιστήριον.

Ὅλοι μαζὴ χαιρετᾶμε ἐγκάρδια τὸν κ. Σαβουλίδῃ καὶ τοὺς συνεργάτες του, καθὼς καὶ τοὺς πολλοὺς ἀγαπητοὺς μας Φαρασιῶτες, Φκοσῶτες, Ἀφσαριῶτες, Κισκλήδες, Τσουχουριῶτες, Σατιλήδες,

καὶ ἐσᾶς, ἀγαπητὲ συνεργάτῃ, ἰδιαίτερος,

μὲ πολλὴ ἀγάπη

Μέλπω Μερλιέ

Τ[ατιάνα] Millieχ

Ἄννα Χ[η] Νικολάου

Σ[οφία] Δονδολίνου

[Ζωή] Κυριτσοπούλου

Χ[αρά] Λιουδάκη

Χ[ρῆστος] Σαμουηλίδης

Μ[αρία] Νυσταζοπούλου

Γ[εώργιος] Μαυροχαλυβίδης

Τζούλια Σούλη

Ἐλ[ένη] Καρατζᾶ

Ἀγλαΐα Λουκοπούλου

Ἐλένη Γαζῆ

Ε[ugène] Dalleggio (Δαλέζιος)

συνυπογράφω !

Τὰ διάβασα καὶ ἐγὼ

καὶ συγκινήθηκα

καὶ εἶπα

ὅτι εἶστε

Ἐρμόλαε, τὰ γράμματά σου εἶναι ἔκτακτα. Καλὰ θὰ κάνεις νὰ τὰ στέλνεις κατευθεῖαν στὴν κυρία Μερλιέ. Σ' εὐχαριστῶ ἰδιαίτερος καὶ σὲ χαιρετῶ μὲ πολλή

ἀγάπη καὶ ἐκτίμηση, Ἀγλαΐα Ἀγιουτάντη

θαυμάσιος. Μὲ πολλὴ ἀγάπη καὶ ταπεινοσύνη. Ὁ πατὴρ !

Θὰ μποροῦσε νὰ πεί κανεὶς πολλὰ ἀκόμα γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Ἑρμόλαου Ἀνδρεάδη ὡς συνεργάτη τοῦ Κ.Μ.Σ., ὁ χῶρος ὁμοῦς εἶναι περιορισμένος. Ἄς τελειώσουμε μὲ τὰ λόγια τοῦ Ὁκτάβ Μερλιέ: «Ένας ἀπὸ τοὺς παλιότερους, ὁ Ἑρμόλαος Ἀνδρεάδης, προσελήφθη τὸ 1949 σὰν τακτικός συνεργάτης. Ἐξαιρετικὸς καὶ ἀφοσιωμένος, ἀνακάλυπτε τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ πράγματα, καί, συγχρόνως, φωτογραφοῦσε μὲ μεγάλη τέχνη καὶ ἐπιτηδειότητα ὅ,τι τοῦ φαινότανε πὼς εἶχε ἐθνογραφικὴ ἀξία»³.

Χαρακτηριστικὴ τῆς σχέσης τῆς Μέλπως Μερλιέ μὲ τοὺς συνεργάτες της εἶναι μία ἐπιστολὴ της (βλ. προηγούμενη σελίδα) πρὸς τὸν Ἑρμόλαο Ἀνδρεάδη, ποὺ βρισκόταν σὲ ἀποστολὴ, μὲ τοὺς χαιρετισμοὺς τῶν συνεργατῶν καὶ σημειώματα τοῦ Ὁκτάβ Μερλιέ («πατρὸν») καὶ τῆς διευθύντριας τοῦ Κ.Μ.Σ. Ἀγλαΐας Ἀγιουτάντη. Ἡ ἐπιστολὴ εἶναι ἐνδεικτικὴ τοῦ θερμοῦ οἰκογενειακοῦ κλίματος ποὺ ἐπικρατοῦσε στὸ Κ.Μ.Σ. στὴ μυθικὴ ἐκείνη ἐποχὴ καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ γιὰ τὴ δουλειὰ ποὺ γινόταν.

Τὸ 1970 ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸ Κ.Μ.Σ. τὸ βιβλίον ποὺ ἔγραψε ὁ Ἑρμόλαος Ἀνδρεάδης μαζί μὲ τὸν Δημ. Πετρόπουλο, *Ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ στὴν περιφέρεια Ἀκσεραϊ-Γκέλβερι* (πρόλογος καὶ ἀνάλυση στὰ γαλλικὰ Μέλπως καὶ Ὁκτάβ Μερλιέ), ἐνῶ τὸ ὑπόλοιπο λαογραφικὸ ὕλικό ποὺ συνέλεξε ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια, μαζί μὲ τὰ ὁδοιπορικὰ του καὶ τὰ δελτία μετάβασης βρίσκονται στὸ Ἀρχεῖο τοῦ Κ.Μ.Σ. καὶ περιμένουν τὴν ἀξιοποίησή τους ἀπὸ ἄλλους μελετητές.

Μία ἄγνωστη πτυχὴ στὴ ζωὴ τοῦ Ἑρμόλαου Ἀνδρεάδη εἶναι ὅτι πολέμησε ὡς λοχίας στὸν Ἑλληνοῖταλικὸ πόλεμο στὴν Ἀλβανία, ὅπου τραυματίστηκε σοβαρὰ καὶ στὰ δύο του πόδια μὲ κρουοπαγήματα καὶ νοσηλεύτηκε στὸ Στρατιωτικὸ νοσοκομεῖο τοῦ Λουτράκιου.

Μὲ τὸ λογοτεχνικὸ ψευδώνυμο ΕΡΜΟΣ ΑΡΓΑΙΟΣ (ἐμπνευσμένο, φυσικά, ἀπὸ τὴν πατρίδα τῶν προγόνων του, τὸ ποτάμι Ἑρμος καὶ τὸ ὄρος-ἡφαίστειο Ἀργαῖος τῆς Καππαδοκίας) ὁ Ἑρμόλαος Ἀνδρεάδης μετέφρασε ἀπὸ τὰ τουρκικὰ μυθιστορήματα, ποιήματα, διηγήματα καὶ θεατρικά (ποὺ ἔχουν παιχτεῖ ἐπανεὶλημμένα): Ἀζίζ Νεσίν, *Ὁ καφές καὶ ἡ δημοκρατία*, Θεμέλιο, 1965· *Ὁ Σίσυφος μὲ τὰ ὀχτὼ πόδια*, Διογένης, 1972· *Εὐθυμογραφικά διηγήματα*, Διογένης, 1975· *Τὸ θεριὸ τοῦ Ταύρου (θεατρικόν)*, Δωδώνη, 1977· *Ἡ νοημοσύνη τῶν ζώων*, Κέδρος, 1977· *Ὁ μυστικὸς πράκτορας ΟΧ-13*,

3. *Ὁ τελευταῖος Ἑλληνισμός ...*, σ. 34. Καὶ συνταξιούχος ὁ Ἑρμόλαος Ἀνδρεάδης «ἀφιερώνει ἀκόμη ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ καιροῦ του στὸ Κέντρο», *στὸ ἴδιον*, σ. 52 σημ.

Ὁ λοχίας Ἐρμόλαος Ἀνδρεάδης τὸν Φεβρουάριο 1941 στὸ Στρατιωτικὸ νοσοκομεῖο Λουτρακίου (ἀρχεῖο Ἡλέκτρας Ἀνδρεάδη).

Ἀντιπαράλληλα, 1978· Ζουμποῦκ ὁ κομπιναδόρος, Κέδρος, 1979· Τὰ παιδιά καὶ οἱ μεγάλοι, Διογένης, 1980· Κάνε κάτι Μέντ (θεατρικό), Ἀντιπαράλληλα, 1983· Ναζίμ Χικμέτ, Ἡ γελάδα – Ὑπῆρξε ἡ ὄχι ὁ Ἰβάν Ἰβάνοβιτς (θεατρικό), Δωδώνη, 1979· Τὸ σπαθὶ τοῦ Δαμοκλῆ (θεατρικό), Σύγχρονη Ἑποχή, 1982· Τὸ ἐρωτευμένο σύννεφο, Σύγχρονη Ἑποχή, 1991· Γιασάρ Κεμάλ, Ἰντζέ Μεμέτ, Κέδρος, 1981· 15 Τοῦρκοι προοδευτικοὶ ποιητές, Ἀλφειός, 1976· Τὰ εὐτράπελα τοῦ Νασρεττίν Χότζα, Ἀλφειός, 1979· Ἀνθολογία τούρκικης προοδευτικῆς ποίησης, Ἀλφειός, 1981· Περετβ Ναΐλι Μπορατάβ, Τούρκικα λαϊκὰ παραμύθια, Κάκτος, 1988.

Γιὰ τὸ μεταφραστικὸ του ἔργο τιμήθηκε τὸ 1989 μὲ τὸ Β' Βραβεῖο Λογοτεχνίας Ἰπεκσί. Ὑπῆρξε μέλος τῆς Ἑταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν καὶ τῆς Ἑταιρείας Ἑλλήνων Θεατρικῶν Συγγραφέων.

Ἀγνός ἰδεολόγος σὲ ὅλη του τὴ ζωή, ὁ Ἐρμόλαος Ἀνδρεάδης πίστευε στὴν ἑλληνοτουρκικὴ φιλία, πέρα ἀπὸ πολιτικὲς σκοπιμότητες καὶ ἄνωθεν ἐπιβεβλημένους διχασμούς, καὶ συνέβαλε μὲ ὅλο του τὸ ἔργο, ἀλλὰ καὶ μὲ τὶς πράξεις του, στὴ φιλικὴ προσέγγιση τῶν δύο λαῶν.

ΗΛΕΚΤΡΑ Ε. ΑΝΔΡΕΑΔΗ